

AVRUPA TÜRKLÜĞÜ BAĞLAMINDA “TÜRK DÜNYASI” KAVRAMINI YENİDEN DÜŞÜNMEK

To Rethink the Concept of “Turkish World” in the Context of European Turks

Ruhi ERSOY*

Gazi Türkiyat, Güz 2018/23: 9-18

Öz: Türk Dünyası, Türk dili ve edebiyatı araştırmalarında ve -son dönemler hariç- edebiyat merkezli bir bakış açısıyla kurumsallaşmış halk bilimi araştırmalarında, genel olarak bağımsız Türk devletleri ve çeşitli devletlerin egemenliği altında yaşayan özerk Türk boylarını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Ayrıca tarihi bağlarımız ve müktesebatımıza bağlı olarak bazı komşu ülkelerde yaşayan Türklerin de bu kapsamda ele alındığı pek çok çalışma ile karşılaşmak mümkündür. Ancak çeşitli sebeplerle Avrupa'ya göç eden ve bugün bir kısmı AB vatandaşı da olan Avrupa Türklüğünün konumunun Türk Dünyası odaklı bakış açısı çerçevesinde ele alınmadığı görülür.

Bu makalede; Avrupa Türklüğünün “Türk Dünyası” kavramının neresinde olduğuna dair teorik tartışmalar yapılmış, bazı Avrupa şehirlerinde yaşayan Türklerin kültürel olarak içinde buldukları süreçten hareketle, bu vatandaşlarımızın öteki içinde kendi olabilmeye serüveninde Türk kültürünün direnme kabiliyeti ve ötekini etkileme serencamına dair bazı tespitlerde bulunulmuş ve konuyla ilgili önerilerimize yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Avrupa Birliği, Türk Kültürü

Abstract: Turkish World is a concept used to express the autonomous Turkish tribes living under the sovereignty of independent Turkish states and various states in the studies of Turkish language and literature and in the traditional folklore researches from a literary perspective. In addition, it is possible to encounter many studies in which Turkish people living in some neighboring countries are discussed in this context depending on our historical ties and the acquis. However, it is seen that the position of the European Turkishness who has migrated to Europe for various reasons and today some of them are EU citizens, has not been handled within the framework of Turkish World oriented perspective. In this study, theoretical debates on where Turkishness of Europe is in the concept of Turkish World have been made and some of the European Turks living in some European cities in the process of culturally from the process of these citizens to be in the other itself in the adventure of the ability to resist the resistance of the Turkish culture and other factors have been made and some suggestions about the subject have been included.

Keywords: Turkish World, European Union, Turkish Culture

GİRİŞ

İnsan, doğası gereği her daim yeni kültür unsurları üretebilme ve eskiyle de münasebetini bir şekilde sürdürerek yeni yaşam biçimleri arama eğiliminde olan bir yapıya sahiptir. Bireyin yaradılışından kaynaklanan bu dinamik yapısı, eş-zamanlı olarak toplumların da bünyesine intikal etmiş ve coğrafya-ekonomik şartlar ve

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE.
rersoy@gazi.edu.tr, Gönderim Tarihi: 20.10.2018 / Kabul Tarihi: 27.11.2018

zamanın diğer bileşenleri neticesinde bazı toplumlar ürettiği bütün kültür malzemelerini çeşitlendirme, bunları coğrafyadan coğrafyaya taşıma kabiliyetine sahip olmuşlardır. Bu taşıma-taşınma süreçleri, söz konusu toplumların yaşam biçimine göre tarihin belli dönemlerinde hızlanmış veya yavaşlamıştır. Böylece çok boyutlu, karmaşık, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen süreçlerin toplamı olarak kültür-kimlik olgusu ortaya çıkmıştır (Smith 2005). Hareketli-esnek yapıya sahip toplumlar gittikleri yerlere kendileriyle birlikte kültürlerini, dolayısıyla kimliklerini de götürmüşlerdir (Chambers 2005).

Bu çerçevede Türk kültürü özeline bakıldığında bu dinamik yapının Türk kültürünün mayasında var olduğu görülür. Türk kültür tarihi farklı cephelerinden ele alındığında, Türk kültürünün hem insan kaynakları olarak hem ürettiği maddi kültür unsurları olarak hem de ürettiği değerler-töreler bakımından dünyanın farklı coğrafyalarına pek çok şey armağan ettiği görülecektir.

Türk kültürünün tarihsel serüveninde “göçerevlilik”¹ meselesinin hem Türk kültür tarihini şekillendiren hem de söz konusu yapının farklı coğrafyalara taşınmasını sağlayan ana eksenlerden birisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu tarz bir medeniyet, göçebelik ile yerleşiklik arasında daneyim ve birikim sonucu terkip ve tertip edilen yeni ve özgün bir medeniyettir. Bu yeni ve özgün medeniyet “hareketli esnek medeniyet düzeni” olarak tanımlanabilir. Türk kültür ve medeniyeti hareketlilik, esneklik, kurumlaşma, süreklilik, dönüşüm, değişim, ilerleme, yayılma ve uyum kurma yeteneklerine ve kapasitesine sahip bir medeniyettir.” (Yıldırım 2000: 32-45). Türk kültüründeki göçerevlilik², medeniyetini sırtında taşıyan bir yaşam biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira tarihî süreç içerisinde geleneksel Türk kültürünün doğal yaşama biçimi olarak ortaya çıkmış olan bu durum, Türk kültür varlığının her şartta yeniden üretilmesini ve üretileni farklı bağlamlara taşıyarak yeni sentezlere erişebilme kabiliyetini arttırmıştır. Türkler sadece kültür yaratıcı toplumlar olarak değil; aynı zamanda kültür alıcı-aktarıcı toplumlar olarak da var olmuşlardır. Yabancı bir toplumla kimliğini kaybetmeden kültürel alışverişte bulunan bir toplumun kültürel gelişme hızı da yükselir (Türkdoğan 2004). Türk kültüründeki göçerevli, hareketli yaşam tarzı, kimliğini kaybetmeden yabancıyla temas kurabilme özelliğini de Türk kültürüne kazandırmıştır.

Tarihî serüveni içerisinde Türk kültürünün mayalanma sürecine baktığımızda farklı iklimlerin, geniş coğrafyaların bu sürece yataklık ettiğini görmekteyiz. Türk Dünyası olarak adlandırılan bu coğrafya, Türk kültürünün tarihsel süreçte iskân ettiği

¹ Bu çalışmada “göçerevlilik” kavramı maksatlı olarak kullanılmaktadır; zira Türk kültüründeki göçerlik, diğer toplumlarda görülen sıradan bir hareketli yaşam tarzı değildir. Konuyla ilgili bkz. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*. İstanbul, Ötüken Yayınları, 2003; Bahaeddin, Ögel. *Türk Kültür Tarihine Giriş 1*. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991; Dursun, Yıldırım. “Coğrafyadan Vatana Geçiş ve Vatan ile Göç Ediş Problemi.”, *Türk Bitiği, Araştırma/İnceleme Yazıları*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998.

² Bu konuda kapsamlı bilgi için bkz. Ruhi Ersoy, *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi, Baraklar Örneği, Disiplinler Arası Bir Yaklaşım Denemesi*, Akçağ, Ankara, 2009.

Türk medeniyetine ait eserleri yarattığı bir coğrafyadır. Ayrıca Asya, Avrupa, Afrika kıtalarının toplamı 80 milyon kilometrekaredir. Bu alanın 50 milyon kilometrekarelik alanı [3/2 si] Türkler tarafından tarihsel süreç içerisinde siyasal olarak yönetilmiştir.

Türk kültüründe tarihsel şartların ve hareketli-dinamik yapının ortaya çıkardığı söz konusu bu müktesebat, tarihin derinliklerinde kalmamış yeni çağlara da taşınmıştır. "Tarihsel göçerevlilik", yerleşik hayata geçen, şehirleşen, bürokratik devletle yönetilen Türk kütlelerinin yeni yaşam formlarında "modern göçerevliliğe" dönüşmüştür. Yeni coğrafyalarla, yeni kültürlerle, yeni inançlarla, yeni ekonomik yapılarla temas etmekten kaçınmayan; bu farklılıkları kendi bünyesinde hazmedebilme kapasitesine sahip olan Türk kültürü, özündeki bu mayayı modern çağa da taşımayı başarmıştır. Tarihte Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının üzerinde farklı Türk kütleleri tarafından kurulan ve adeta farklı unsurların eşgüdümünü sağlayan siyasi yapılar, söz konusu durumun ispatı iken bugün dünyanın pek çok ülkesinde yaşayan ve yaşadıkları ülkede her alanda varlık gösterebilen Türk nüfusu da modern göçerevlilik olarak ifade ettiğimiz yapının kanıtıdır. Zira Türkler, gittikleri yerlere beraberlerinde kendi kimliklerini, kültürel birikimlerini de götürmektedirler. Bu kapsamda Türkiye Türklüğünün yanı sıra Türk dünyasının diğer bölgelerinden Türk nüfusunun da en yoğun olarak yaşadığı Avrupa ülkeleri, bahsettiğimiz durumu en iyi şekilde örneklendirmektedir.

Türk kültüründe "modern göçerevliliğin" en yoğun ve yeni örneği olarak ifade ettiğimiz "Avrupa Türklüğü", gittiği yerde kendi kalmakla birlikte yeni yaşam biçimleriyle terkip oluşturabilmiştir. Bugün Avrupa'nın pek çok ülkesinde birkaç nesilden beri o topraklarda yaşamakta olan milyonlarla ifade edilen Türk nüfusu mevcuttur. Bu insanların sayıca orada bulunmaları basit bir göç olgusunu ifade edebilir; ancak, bu insanlar kendileriyle birlikte sosyal, dinî, siyasi, edebî pek çok değerlerini-birikimlerini de beraberlerinde götürmüşlerdir. Dolayısıyla bu göç aynı zamanda bir kültürün de göçü (yayılması) olarak ifade edilebilir. Bu şuur altıyla birlikte gidiş, Avrupa'da yaşayan Türkleri birkaç nesil geçmesine rağmen kimliklerini muhafaza etmelerini sağlamıştır. Başka bir kültür içerisinde, farklı din, ekonomik ve sosyal yapı tarafından çevrenmesine karşın; yok olmadan, kendi kalarak yaşayabilmek Türk kültürünün direnme kabiliyetini göstermektedir. Bu direnç, tarihsel anlamda Türk kütlelerinin ve beraberinde Türk kültürünün Asya'dan batıya yönelişi sürecinde gösterilen dirençle aynı kodları taşımaktadır. Asya bozkırlarından farklı nedenlerle batıya yönelen Türkler, Anadolu ve çevresinde değişik din-ekonomi, coğrafya ve nüfus yapısıyla karşılaşmalarına rağmen yok olmamış, beylikler, devletler, imparatorluk kurmuş ve hâlihazırda Türkiye Cumhuriyeti olarak siyasal-kültürel varlığını sürdürmektedir. Bu husus, ifade ettiğimiz gibi Türk kültürünün, DNA'sını muhafaza ederek ötekiyle temas kurmaktan çekinmemesi ve her zaman yeni terkipler oluşturarak yaşam alanları bulabilmesi-kurabilmesiyle ilgilidir. Türk kültür tarihi bu durumun örnekleriyle doludur (Baykara 2009).

Söz konusu bu hareketli yapının ortaya koyduğu yeni coğrafi ve kültürel şartlar, Türklük ve Türk Dünyası kavramının yeni boyutlar kazanmasını da sağlamıştır. Türklük bilimi, siyaseti, kültürü ve ekonomisi ile ilgili temel kavramların yeni aşamalarla birlikte yeniden düşünülmesi, kapsamının yeniden tartışılması gerekmektedir (Vurucu 2010). Oysa Türklük Bilgisi incelemelerinde geleneksel anlayışa paralel olarak Türk Dünyası kavramından bahsedildiğinde <Türklüğün kadim zamanlardan bugüne yerleşik bulunduğu kültür ve medeniyet ürettiği coğrafi mekânlardan hareketle> bir tarif yapılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda ağırlıklı 1960 sonrası Avrupa'ya sanayileşmiş batı ülkelerine farklı niteliklerde iş gücü olarak gidip yerleşmiş yurttaşlardan oluşan “gurbetçi, işçi” çerçevesinde bakılan bir kitle, ilk etapta orada iş gücü, Türkiye’de döviz girdisi olarak algılanmıştır. Bu yaklaşım söz konusu kitlenin ilk kuşağı için belki böyleydi; lakin artık üçüncü kuşak eğitilmiş ve girişimci bir niteliğe dönüşmüş ait oldukları toplumun önemli bir parçası hâline gelmiş ve buldukları ülkenin tabiiyetine geçmiş olsa bile kültürel mensubiyet olarak Türklükle ortaklıkları bulunan vasıflı bir nüfus söz konusudur.

Öte yandan Avrupa’daki Türklüğün, Türkiye menşeli göçlerin dışında Türk dünyasının farklı bölgelerinden de savaş, göç, iltica vb. sebeplerle giden toplulukları da kapsadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu geniş sosyal kesimin buldukları ülkelerde yaşadıkları, kimlik, kültür, insan hakları, hukuki sorunları, ekonomik birikimleri, uluslararası sivil arenada temsilieri hususunda sıkıntılar vardır. Bu sebeple genel Türklük politikaları perspektifi ile birlikte mütalaa edilmeleri onları bu sıkıntılarının aşılmasına dönük etkin politikaların üretilmesine yardımcı olmalıdır.

I. AVRUPA’DAKİ TÜRKLER

A. Avrupa Birliği’nde Yaşayan Türklere İlişkin Genel Bilgiler

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından 2011 yılında “Avrupa’da Yaşayan Türkler Yaz Tatili Döneminde Türkiye’ye Gelen Türkler Örneği Saha Araştırması” adıyla bir çalışma yapılmıştır. Avrupa’da yaşayan Türklerin tahmini nüfusu olan 4 milyon rakamına nispetle toplam 4100 kişiyle yüz yüze anket yapılmıştır. Yapılan bu çalışmadan hareketle öncelikli olarak Avrupa’da yaşayan Türklerin yaşadıkları ülkelerdeki nüfus dağılımları verilmiştir. Daha sonra Avrupa birliğinde yaşayan Türklerin mesleği, çalışma durumları, kaç yıldır Avrupa’da yaşadıkları ve yaşadıkları ülkede kaçınıcı kuşaktan oldukları gibi onları tanımayı sağlayacak bilgilere de yer verilmiştir. Aşağıda YTB tarafından https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/kitaplar_pdf/Avrupada_yasayan_turkleranketi.pdf adresinde yayınlanan rapordan alınan veriler Avrupa’da yaşayan Türklerle ilgili genel bir fikir edinmeyi sağlaması bakımından bu makalenin amacına uygun olarak aşağıda kısaca değerlendirilmiştir (YTB 2011).

Tablo 1. Avrupa Ülkelerinde Türk Nüfusu

	1973	1984	1995	2003	2006	2011
Almanya	615,827	1,552,328	1,965,577	2,053,600	2,052,000	2.502.000
Fransa	33,892	144,790	254,000	311,356	423,421	541: 000
Hollanda	30,091	154,201	252,450	352,000	364,333	384.000
Avusturya	30,527	75,000	150,000	134.229	113,365	112.150
Belçika	14,029	63,587	90,425	70,701	39,664	160.000
Britanya	2,011	28,480	65,000	79,000	80.000	79.000
Danimarka	6,250	17,240	34,700	35,232	54.859	55.000
Norveç	-	3,086	5,577	10,000	15.356	15.000
İsveç	5,061	20,900	36,001	38,844	63.580	39.000
İsviçre	5,061	20,900	36,001	38,844	63.580	39.000
İtalya	-	-	-	10,000	14.124	25.000
İspanya	-	-	-	-	-	6.000
Finlandiya	-	-	-	3,325	7.000	7000
Lihtenştayn	-	-	-	809	-	809
Lüksemburg	-	-	-	210	-	210
Toplam	777,727	2,108,097	2,930,392	3,179,782	3,301,383	3,965,150

Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin nüfus dağılımına bakıldığında ilk sırayı Almanya almaktadır. Daha sonra sırasıyla Fransa, Hollanda, Avusturya, Belçika, Britanya, Danimarka, Norveç, İsveç, İsviçre, İtalya, İspanya, Finlandiya, Lihtenştayn ve Lüksemburg gelmektedir.

Tablo 2. YTB Anketinde Görüşülen Kişilerin Meslek Dağılımları

	Frekans	Yüzde
İşçi	1630	40,2
Ev hanımı	509	12,6
Öğrenci	477	11,8
Serbest meslek	307	7,6
Büro çalışanı	220	5,4
Esnaf/tüccar	113	2,8
Mühendis	99	2,4
İşletme sahibi	95	2,3
Öğretmen	93	2,3
Memur	40	1,0
Emekli	37	9
İşsiz	36	9
Doktor	27	7
Sanatçı	11,	3
Cevapsız	266	6,6
TOPLAM	4051	100,0

Meslek dağılımındaki ilk sırayı %40,2 ile işçiler almaktadır. Diğer meslek grupları ise sırasıyla şöyledir; %12,6'sı ev hanımı, %11,8'i öğrenci, %7,6'sı serbest meslek, %5,4'ü büro çalışanı %2,8'i esnaf, zanaatkâr, %2,3'ü işletme sahibi, %2,3'ü öğretmen, %1'i memur, %0,9'u emekli, %0,9'u işsiz, %0,7'si doktor ve %0,3'ü sanatçidir. Avrupa'da yaşayan Türklerin işçi kategorisinden farklı olarak diğer meslek gruplarında da yer edinmeye başladıkları görülmektedir. Bu tablo sınırlı sayıda kişi ile yapılan anket sonucunda toplanan verilere dayanmaktadır. Buradan hareketle Avrupa'da Türklerin çok çeşitli meslek alanlarında oldukça önemli başarılar elde ettiğini söylemek mümkündür.

Tablo 3. Avrupa'da Yerleşme/İkamet Durumu

	Frekans	Yüzde
Oturma iznim var	2002	49,4
Çifte vatandaşım	1026	25,3
Yaşadığım ülkenin vatandaşım	795	19,6
Diğer	189	4,7
Cevapsız	39	1,0
Toplam	4051	100,0

Avrupa'da ikamet edenlerin yarısının (%49,4) oturma izninin olduğu görülmektedir. % 25,3'ü çifte vatandaş, %19,6'sı ise yaşadığı ülkenin vatandaşı olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Avrupa'da bulunduğunuz ülkede kaçınıcı kuşaksınız?

	Frekans	Yüzde
1. Kuşak	606	15,0
2. Kuşak	2237	55,2
3. Kuşak	956	23,6
4. Kuşak	74	1,8
Cevapsız	178	4,4
TOPLAM	4051	100,0

Türkler, % 55,2'si Avrupa'da yaşayan 2. kuşak olduklarını, % 23,6'sı 3. kuşak olduklarını, % 15,0'i 1. Kuşak olduklarını ve % 1,8'i ise 4. kuşak olduklarını ifade etmişlerdir. Avrupa'da yaşayan Türklerin büyük oranının ikinci kuşak olduğu görülmektedir.

C. AVRUPA TÜRKLÜĞÜNÜN MEVCUT DURUM, İMKÂN, DONANIM VE POTANSİYELLERİ

Türk kültüründe modern görevliliğin sonucu olarak ifade ettiğimiz ve nüfus varlığının yanı sıra pek çok unsurıyla yeni coğrafyaya ve şartlara entegre olmuş olan yapı, bu makale özelinde Türk Dünyası kavramı içine artık dâhil olması gerektiğini teklif ettiğimiz Avrupa Türklüğüdür. Avrupa Türklüğü bağlamında bugün en bariz şekilde Türk kültürünün varlık gösterdiği ülke Almanya'dır. Almanya'ya Türklerin büyük oranda yerleşmeye başladıkları dönem ikinci dünya savaşı sonrasına denk

gelmektedir. "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da yeniden kalkınma projesi çerçevesinde işçi ihtiyacı ortaya çıktı. Bu ihtiyacı Almanların karşılayamamaları, Almanya'nın dışarıdan işçi talebini doğurdu. 1961 yılında da Federal Almanya ile Türkiye Cumhuriyeti arasında bir işçi alımı sözleşmesi imzalandı. Bu sözleşme neticesinde aynı yıl 6.000 kadar Türk işçisi çalışmak üzere Federal Almanya'ya göç etti. Bu rakam 1970'lerde 1 milyona, 1980'lerde 1.5 milyona, 1990'larda 2 milyona, günümüzde ise 2.5 milyona ulaşmış hatta bunu da aşmıştır." (Şişman 2005: 96-110). 1960'larda yoğun olarak başlamak üzere Almanya'ya ekonomik gerekçelerle yerleşmeye başlayan Türk nüfusu beraberinde götürdüğü kültürel değerlerini daima korumuştur. Yabancı bir kültür içerisinde yaşamaya çalışmak kendi kimliğine sıkı sıkıya bağlı olmayı da beraberinde getirmiştir. Bu sürecin bugün geldiği nokta itibarıyla Almanya'daki Türk nüfusunun kendi kimliğini hala muhafaza ettiği görülmektedir. Anadolu Türklüğünün yaşamında var olan pek çok kültürel unsur - başta dinî olmak üzere- bugün Almanya'daki Türk nüfusunun yaşamında da varlığını korumaktadır. Anadolu'daki düğün âdetleri önemli bir kısmı, ölünün ardından düzenlenen mevlit ve diğer dini ritüeller, kutsal günlerde tütsü yakma, helva-aşure dağıtma gibi eski Türk inançlarında izler taşıyan gelenekler, Ramazan ayının dinî-kültürel uygulamaları, dini bayramlar, çocukların kırklaması geleneği gibi pek çok dinî-kültürel unsur, bugün Almanya'daki Türk nüfusu tarafından uygulanmakta, gençlerin bir kısmı tarafından uygulanmasa da varlığından haberdar olunmaktadır (Şişman 2005: 96-110).

Almanya'da yetişen Türk yazarı Emine Sevgi Özdamar'a göre oraya giden birinci nesil işçi, ikinci nesil kebabçı, üçüncü nesil artık sanatçıdır. Sadece sanatçı değil; doktor, akademisyen, sporcu, sinema oyuncusu, yönetmen, eğitimci, işveren, girişimci, mühendis, şair ve müzisyeni de aynı zamanda. Bu durum Türk kültürünün, içine girdiği yapıyla çatışmadan veya çatışsa da yeni çıkış yolları bularak her anlamda yaşamını sürdürebilme ve ilerletebilme kabiliyetinin bir göstergesidir (Şişman'dan 2005).

Avrupa Birliği içerisinde vize uygulamasının olmaması orada yaşayan Türk nüfusun çeşitli vesilelerle bir araya gelmesini, eğitim, siyaset, din, sosyal ilişki veya akrabalık ilişkileri dolayısıyla insanların bir ülkeden diğerine kolayca gidebilmelerini de sağlamaktadır. Bu da oradaki Türk kültür ikliminin sıcak ve hareketli kalması sürecine katkıda bulunmaktadır. Türk aile yapısındaki birleştirici-bütünleştirici doku ve akrabalık ilişkilerinin sürece önemli katkıları olmaktadır. Zira yurt dışında sosyal yapıstırıcı olarak akrabalık münasebetleri insanların bir arada olmalarını, geleneksel değerlerinden beslenme imkânı bulmalarını sağlamaktadır (Nirun 1994).

"Avrupa Türklüğü" olarak ifade ettiğimiz Avrupa kıtasındaki çoğunlukla Türkiye Cumhuriyeti kaynaklı büyük nüfus kütlesi ve kültür gerçekliği "Türk Dünyası" algılamasının ve "Türk Dünyası" kavramının hazmetmesi ve yukarıda da bahsettiğimiz gibi tanımlanması gereken yeni bir durumdur. Zira Avrupa'da yaşayan ve hayatın

bütün alanlarında varlık gösterebilen milyonlarla ifade edilen Türk nüfusunu, tanımlanmış Türk dünyası kavramının neresine koyacağımız ve Türk kültür ekolojisinin sahasının neresi olduğu soruları karşımızda durmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti dâhil, bağımsız ve özerk Türk Cumhuriyetlerinin siyasi sınırlarının ötesinde, Türk kültür ekolojisinin varlık ve etki alanı göz önünde bulundurarak çağdaş iletişim ağ ve odakları vasıtasıyla Türk kültür kodlarında beslenen her türlü yeni kültürel-sanatsal üretim, bu etki alanına yönelik olarak işlenmek durumundadır. Sinema, televizyon ve internet bu iletişim ağ ve odaklarının baş aktörleridir. Söz konusu havzaya yönelik olarak televizyon kanallarının kurulması veya mevcut olanların daha işlevsel hale getirilmesi, Türk dünyasının ortak meselelerini anlatan belgesellerin yapılması, yine Türk dünyasını ortak meselelerini anlatan televizyon dizilerinin ve/veya sinema filmlerinin üretilmesi gerekmektedir. Bu durumu daha da somutlaştıracak olursak bugün güncel olması itibariyle Türkiye, Azerbaycan ve Avrupa Türklüğünü yakından ilgilendiren bir Ermeni meselesini veya aslında çözülmüş ama tekrar sorun haline getirilmeye çalışılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti mevcudiyetini, Türkiye Cumhuriyetinin bakış açısıyla işleyen ve öncelikle dünyadaki Türkler arasında ortak bir bakış açısı yaratmaya yönelik televizyon-sinema filmleri, belgeseller, farkındalık yaratma anlamında önemli aşamalar olarak karşımızda durmaktadır. Elektronik kültür ortamının bu yolda Avrupa'da kullanımı, Ermeni tehciri ve Kıbrıs sorunlarıyla ilgili olarak her türlü propagandanın yapıldığı Avrupa'da -geç kalınmış da olsa- etkinlik sahibi Türklerin konuyla ilgili eline malzeme verecektir.

SONUÇ

Türk kültürü tarihsel köklerinden gelen hareketli-dinamik bir yapıya sahiptir. Bu yapı Orta Asya merkezli geleneksel hayat tarzı olarak "göçerevli" yaşam biçimini doğurmuştur. Gittiği yere kültür hafızasını da beraberinde götüren Türkler, bu sayede yeni devletler kurabilmişler ve tarihin çeşitli dönemlerinde zorlu şartların altından kalkabilmişlerdir. Türk kültür kodlarındaki bu hareketli yapı yeniçağda yok olmamış ve "modern göçerevlilik" olarak karşımıza çıkmıştır. Milyonlarca insan çeşitli nedenlerden dolayı başka ülkelere gitmiş ve hala gitmektedir. Bu gidişte yine Türk kimliği ve onun ihtiva ettiği bütün unsurlar yeni coğrafyalara ve kültür şartlarına taşınmaktadır. Bu makale özelinde söz konusu göç sürecinin Avrupa ayağını ele almaya çalıştık. Başta ekonomik nedenlerle Avrupa'ya, özellikle de Almanya'ya yerleşmeye başlayan Türkler aradan birkaç nesil geçtikten sonra buldukları ülkenin şartlarına kendi kimliklerini kaybetmeden entegre olmayı başarmış ve hem sivil hem de resmi hayatın bütün boyutlarında söz sahibi olmaya başlamışlardır. Avrupa ekonomisinde işçilikten işveren konumuna yükselmiş, siyasette aktif rol oynayarak belediye başkanı-milletvekili olmuş, sivil toplum kuruluşlarında görevler almış ve yeni örgütler oluşturabilmiş, sanatta-kültürde yeni üretimler yapabilmiş ve Avrupa

kamuoyunca da takdir görmüşlerdir. Bütün bu süreç Türk kültürünün yeni şartlar içerisinde şahsiyetini kaybetmeden var olabilmesi ve yeni şartlara entegre olarak varlığını sürdürme yollarını bulabilme kabiliyeti ile ilgilidir. Türk kültürü donmuş-dondurulmuş bir yapıya değil; kendine yeni hayat alanları bulabilme ve bulunduğu yerlerde yeni üretimlere dâhil olabileceğine sahiptir. Zira son elli yıl içerisinde Orta Doğu'da pek çok halk, ekonomik sıkıntılar yaşayarak başka ülkelere göç etmeye çalışırken yalnızca Türkler göç ettikleri yerde kalıcı olabilmişler, gittikleri yerlerde sınıf atlayabilmiş, üretime dâhil olabilmişler ve ana vatanlarıyla bağlarını muhafaza ederek varlıklarını birkaç nesildir koruyabilmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, başta Avrupa'daki Türkler olmak üzere dünyanın her tarafında yaşayan Türklerin sorunlarını dikkate almak ve buldukları yerlerde nüfuz sahibi Türk topluluklarının gücünden faydalanmak durumundadır. Bu yöndeki çaba ve çalışmalar, hem bu insanların şuurlarındaki bu topraklara ve Türkiye Cumhuriyetine bağlılık ve aidiyet duygusunun pekişmesine ve devamlılığına katkı sağlayacak hem Türkiye'nin belli sorunlarının çözümünde açılımlar yakalanmasına vesile olacak hem de Türkiye'nin dışarıdaki etkililiğini arttıracaktır. Bu kapsamda Dış Türkler Bakanlığının kurulması, dış Türklerle ilgili bölgesel müsteşarlıkların kurulması ve bu süreci diğer Türk Cumhuriyetleriyle de -zaten mevcut olan- ortak siyasi-ekonomik-kültürel çatılar vasıtasıyla sürdürülmesi gerekmektedir.

Türk kültüründe özünde dinamik bir yapı -tarihin belli dönemlerinde kırılmalar ve yavaşlamalar olsa da- daima var olmuştur (Günay 2009). Bugün Avrupa Türklüğü özelinde düşünüldüğünde, buradaki kültürel yapı dinamik olma özelliğini kaybetmeden stratejik duruşunu devam ettirirse; Türkiye ve Türk Dünyasının diğer bölgeleri açısından gelecek vadetmektedir.

Türk kültürünün yeni kuşak temsilcileri ve temsil alanı yeni çağdaş norm ve içeriklerde yeni kültürel dallanmalar, kavram, kurum, tutum ve değerler üretecek potansiyellere sahiptir. Türk kültürü sivil toplum ve kültürel programlarla bu potansiyele doğru ve felsefi içerik kazandırabilir. Onlardan, bizim gibi olmalarını beklemek yerine; onların, Türk kültürünün değerler repertuarıyla yeni terkipler üretmelerinin önü açılmalıdır (Ersoy 2007). Bu anlamda izole yaşamdan kaynaklanan Türkiye coğrafyasında bile 30- 40 yıl öncesi kullanımdan kalkmış arkaik ağızlarla Berlin'de, Cenevre'de, Amsterdam'da Türk kültürünü yaşatıp geleceğe taşımak son derece gereksiz, işlevsiz bir tavır alışdır. Bu noktada medya mecraları, uzaktan eğitim teknolojileri, ortak araştırma enstitüleri, dernekler, araştırma merkezleri gibi yapılanmalar bize bu yeni dönemeçte zorluklara karşı imkanlar sunmaktadır.

Avrupa'da yeni sosyal çevre ve şartlar içerisinde kendi kültürel değerlerini yeniden yaratarak yaşayan Türkler için, özellikle Yunus Emre Enstitüsü ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından yürütülmekte olan proje ve programların çeşitliğinin artırılması, bu kapsamda öncelikli olarak Türkiye merkezli Türk Dünyası anlayışının gelişmesi ve yerleşmesi bakımından büyük öneme sahiptir.

Yunus Emre Enstitüsü tarafından açılan Türk Kültür Merkezleri yaygınlaştırılmalı; Türk Dünyasının geleceğine dair vizyon ve strateji oluşturacak şekilde daha da işlevsel kılınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- BAYKARA, Tuncer (2009), Türk Kültür Tarihine Bakışlar, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- CHAMBERS, Iain (2005), *Göç, Kültür, Kimlik*, (Çev. İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ERSOY, Ruhi (2007), "Türk Kültürünün Terkip Kabiliyeti Üzerine Bir Değerlendirme" Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu (21-23 Mayıs 2007) Bildirileri, Editör; Sabahattin Şimşir, Bedri Aydoğan. Almatı.
- ERSOY, Ruhi (2009), Sözlü Tarih Folklor İlişkisi, Baraklar Örneği, Disiplinler Arası Bir Yaklaşım Denemesi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GOLDEN, Peter (2002), Türk Halkları Tarihine Giriş, Ankara: Karam Yayınları.
- GÜNAY, Türkes Umay (2009), Türk Kültürüne Eleştiri, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAFESOĞLU, İbrahim (2003), Türk Millî Kültürü, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- NİRÜN, Nihat (1994), Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- OĞUZ, Öcal (2002), Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖGEL, Bahaeddin (1991), Türk Kültür Tarihine Giriş 1, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SMİTH, Philip (2005), Kültürel Kuram, (Çev. Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu) İstanbul: Babil Yayınları.
- ŞİŞMAN, Bekir (2005), "Berlin'de Yaşayan Türk Gençlerinin Kültürel Kimlikleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Millî Folklor*, S.68, s. 96-110.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (2004), Türk Tarihinin Sosyolojisi, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- VURUCU, İkbâl (2010), Türk Kimliğinin Yeni Boyutları, Konya: Serhat Kitabevi.
- YILDIRIM, Dursun (1998), "Coğrafyadan Vatana Geçiş ve Vatan ile Göçediş Problemi.", *Türk Bitiği, Araştırma/İnceleme Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- YILDIRIM, Dursun (2000), "Tarihî Süreç İçinde İletişim Odakları, Ağları ve İşlevleri (XVIII.-XX Yüzyıllar Aralığı Türkiye'si)", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 10.
- YILDIRIM, Dursun (2000), "Türk Sözel Kültüründe Süreklilik <Osmanlı Hanedanlığı Döneminden Cumhuriyete>", *Türkbilgi*, Nisan.
- https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/kitaplar_pdf/Avrupada_yasayan_turkleranketi.pdf
(YTB, 2011) (Erişim Tarihi, 05.11.2018)